**УДК 78.087.68:37.017] (06)**

**Семенчук В. В.**

# ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХОРОВОГО ТЕАТРУ

У сучасній культурі особлива роль належить візуальному початку. Психологами доведено пріоритетність багатоканального впливу факторів зовнішнього середовища на людину і максимальної активізації сприйняття при одночасному впливі на його слухові і зорові канали. Внаслідок розвитку технічного прогресу, посилення ролі засобів масової інформації та вдосконалення технологій їх просування – телевізійних, мультимедійних засобів комунікації – людина XXI століття представляється як людина «яка дивиться». Значно посилюється демонстративність і декоративність як в повсякденності, так і в мистецтві, зростає роль видовищності в рамках масової культури.

Видовищність постає як спосіб демократизації музики – елітарного виду мистецтва, так як елементи театралізації проникають в жанрові сфери, яким це не властиво, навіть в «чисту» інструментальну музику. Для хорової ж музики ці тенденції виявилися природними, оскільки і в естетиці хорового співу, і в історичному зрізі його еволюції є ряд факторів, що привертають до театралізації (досить згадати театральну естетику Стародавньої Греції та вітчизняну фольклорну традицію).

Хоровий театр – явище, яке можна визначити як особливий феномен вітчизняної культури і досягнення останніх десятиліть XX та початку XXI століття, хоча пошук нових форм хорового виконавства активізувався ще в період 60-х років минулого століття.

Означенню актуальних проблем українського хорового співу, з'ясуванню основ хорового співу та етнохудожніх цінностей (в тому числі і театралізованих пісенних дійств) української пісенної культури в системі музичної фольклористики приділяли увагу такі вчені: С. Й. Грица, Г. А. Дзюба, О. Г. Бенч-Шокало, А. І. Іваницький та ін.

У художній практиці ідеї хорового театру реалізуються в творчості видатних сучасних композиторів А. Шнітке, Р. Щедріна,

Г. Гаврилець, В. Гавриліна, Л. Дичко, С. Слонімського, С. Губайдуліної, В. Калистратова, В. Рубіна.

На сьогоднішній день існує достатня кількість колективів, які довели «життєздатність» даного напрямку хорового мистецтва. Заслужене визнання фахівців всього світу отримали виступи професійних хорів: Національного заслуженого академічного народного хору України ім. Г. Верьовки (кер. З. Корінець), Камерного хору «Київ» (кер. М. Гобдич), Київського камерного хору «Хрещатик» (кер. П. Струць), Академічного міського камерного хору «Вінниця» (кер. Х. Бедзір) Державного академічного Волинського народного хору (кер. О. Стадник), Черкаського академічного заслуженого народного хору (кер. В. Клименко).

Театралізацію хорових творів активно використовують багато дитячих хорів, де сценічна репрезентативність як атрибут концертно-хорового жанру широко розкриває свій виховний потенціал.

На основі вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел суть поняття «потенціал» визначається, як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в будь-якій галузі, сфері [6], а виховний потенціал ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді [1, с. 251].

Таким чином, під виховним потенціалом музичного мистецтва розуміємо дію педагогів, спрямовану на здійснення сукупності усіх наявних засобів музичного мистецтва з метою патріотичного виховання особистості. Під впливом мистецтва розуміємо і процес, і результат суттєвої зміни установок, ціннісних орієнтирів, а також поведінкової активності особистості через взаємодію з мистецтвом.

Театральна музична діяльність дає можливість розвивати в людини такі риси, як ініціативність, розкутість, упевненість у своїх силах, що надзвичайно важливі для становлення й утвердження особистості, для досягнення нею життєвих успіхів, адже театральна діяльність – це «… особливий шлях виховання, що приводить до вміння давати лад у будь-якій галузі життя: без застою, сором’язливості, інертності» [5, с. 31–35].

Пошук нових форм хорового виконавства сприяв оновленню системи засобів музичної виразності, що , в свою чергу, сприяло зближенню хорової музики і драматичного театру. Результатом взаємодії двох культур (театральної та хорової) стає хоровий театр.

Хоровий театр – особливий синтетичний різновид мистецтва, заснований на поєднанні двох начал – музично-хорового та театрально-режисерського. Він, як окремий різновид музично-сценічного дійства, базується на специфічних особливостях камерного акапельного хорового звучання, при якому діє принцип потенційно рівномірного розподілу музичного матеріалу між усіма виконавцями (у хорі – представниками хорових груп та солістами із «зон» різних партій). До цього долучаються спеціально дібрані акторські прийоми і диригентсько-режисерське бачення театрально-хорової концепції виконуваного твору.

Хоровий театр існує у двох різновидах: хоровій виставі і театралізованому «збірному» хоровому концерті. Хорова вистава виникає в результаті модифікації одного окремого хорового твору, як правило, достатньо масштабного, у театрально-хорове видовище. Цей різновид має великі комунікативні можливості, використовує комплекс музичних і театральних виразних засобів, спрямованих на досягнення драматургічного синтезу. Театралізований «збірний» хоровий концерт – це ще не хорова вистава в повноцінному її драматургічному прояві з розвитком сюжетної лінії, конфліктом, надзавданням, складною техніко-організаційною партитурою. За музично-видовищною та жанровою функцією це, скоріш за все, дивертисмент, що складається з окремих номерів-мініатюр, іноді пов’язаних однією ідеєю, тематикою, навіть сценарною канвою [3].

Хоровий театр – сучасний напрямок хорового мистецтва, основу якого складає вокально-сценічне дійство, що перетворює концерт в театрально-хорової спектакль, головна дійова особа якого – камерний хор; кожен учасник хору одночасно є солістом і артистом сценічного шоу. Театрально-хоровий синтез передбачає: наявність барвистих вокальних тембрів; вміння учасників співати в хорі, ансамблі і соло; артистизм; сценічну пластичність і рухливість. Музично-театральну інтерпретацію хорової вистави визначає творча співдружність «диригента-режисера» [4].

Безсумнівним достоїнством хорового театру як педагогічної форми є те, що в центрі виховної уваги знаходиться особистість і педагогічний вплив направлений на розвиток її індивідуальності. Навчання і виховання в хоровому театрі здійснюється через оволодіння практичною художньою діяльністю, що з'єднує творчість, працю, гру, спілкування. Розширення спектру можливостей сприяє вільному вибору активності в залежності від виховних завдань або бажань, інтересів, потреб самого виконавця, а також наданню діяльності імпровізаційного характеру. Все це підвищує мотивацію до занять і, як наслідок, стимулює розвиток творчих здібностей учасників колективу.

Іншим значущим моментом є те, що різновіковий колектив хорового театр, по суті, є моделлю різного роду відносин і умов реального життя, так як організовує спілкування молодших і старших за віком людей.

Розглянуті зміни, що трансформують традиційну хоровий виконавство в синтетичне музично-театральне явище, змінюють і систему вимог, які пред'являються до виконавців-хористів. Обов'язкові умови: наявність у співаків не тільки яскравих вокальних даних, але і акторських навичок. «Хорові артисти» стають артистами «театрально-хоровими». Здатність до перевтілення, пластичність, свобода пересування по сцені та інше – ось якості, якими повинен бути наділений артист хорового театру. На відміну від оперного театру, де хор нерідко трактується як окремий персонаж, в хоровому театрі всі «учасники мають (отримують, знаходять) обличя».

Професійне виховання музикантів у наш час не може існувати без знань та застосовування теоретичних та практичних досліджень у галузі театральних систем різних напрямів окремих театральних шкіл.

Між художньою діяльністю хорового театру, умовами його функціонування і педагогічним потенціалом існує певний взаємозв'язок. Художня діяльність колективу хорового театру є засобом, який сприяє пробудженню духовної активності, ініціюванню, активізації розумової діяльності, забезпечує дитині самостійну взаємодію з предметами навколишньої дійсності. Як педагогічна форма хоровий театр виявляє «генетичну спорідненість» з такими традиційно сформованими формами

художнього виховання, як дитячий хор і шкільний театр. З одного боку, хоровий театр зберігає ціннісні досягнення традиційних форм, з іншого – сприяє їхньому «оновленню», спираючись на сучасні соціокультурні напрямки розвитку (візуалізація в мистецтві, інтеграційні тенденції в освіті) [2, с. 65–70.].

Таким чином, можливості виховного потенціалу хорового театру як елементу музичного мистецтва вбачаємо у тому, що: музика має спонукати до самовдосконалення та «підносити людину над буденним життям»; викликані за допомогою образів емоції впливають на свідомість особистості; обізнаність та самовираження у сфері культури є однією з ключових компетентностей музичної освіти, яку можна виховувати на прикладах досягнень відомих діячів у галузі вітчизняної хорової культури.

**Список використаних джерел:**


1. Жерновникова О. А., Ван Цзін І. Формування та становлення особистості майбутнього педагога засобами музичного мистецтва. Педагогічний альманах. Херсон, 2017. Вип. 36. С. 208–212.)
2. Іригіна С. О. Театральна педагогіка як мистецько-педагогічна проблема у системі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів-музикантів. Наукові записки. Кропивницький, 2017. Вип. 157. С. 65–70.
3. Кириленко Я. О. Сценічна репрезентативність як атрибут концертно-хорового жанру:на шляху до створення хорового театру. URL: https://www.elibrary.ru/item.asp?id=23127017 (дата звернення: 17.11.2020).
4. Овчинникова Т. Хоровой театр как явление отечественной музыкальной культуры. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/horovoy-teatr-kak-yavlenie-otechestvennoy-muzykalnoy-kultury (дата звернення: 17.11.2020).
5. Розанов С. Театр в школе // Дети и театр / Ленинград: Мысль, 1925. С. 31–35.
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) URL: http://sum.in.ua/ (дата звернення: 17.11.2020).